

Tjänsteskrivelse

Datum

2024-11-04

Vår referens

Christina Ek

Utvecklingssamordnare

christina.ek@malmo.se

Remiss angående Remiss Socialdepartementet - Stärkt stöd till anhöriga - Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga (SOU 2024:60) ASN-2024-18694

Sammanfattning

Stadskontoret har tillskrivit Arbetsmarknads- och socialnämnden att yttra sig över en remiss från Socialdepartementet *Stärkt stöd till anhöriga - Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga (SOU 2024:60)*. Arbetsmarknads- och socialnämnden har fått remissen eftersom nämndens ansvarsområde omfattar vissa anhöriggrupper och därför kan påverkas om förslagen i remissen beslutas.

Utredningen föreslår flera åtgärder som ska säkerställa ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhöriga. Åtgärderna handlar om att införa insatsen anhörigkontakt till anhöriga med särskilt behov av stöd, förtydliga socialtjänstens och sjukvårdens ansvar för stöd till barn och vuxna som är anhöriga samt flera förslag som ska öka kunskaperna om hur barn som är anhöriga kan uppmärksammas av olika myndigheter.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen ställer sig positiv till förslagen i betänkandet och lyfter behovet av ett förtydligande i Malmö stads reglemente gällande ansvarsfördelning av insatser till anhöriga.

Förslag till beslut

Arbetsmarknads- och socialnämnden föreslås besluta

1. Arbetsmarknads- och socialnämnden godkänner yttrandet avseende *Stärkt stöd till anhöriga – Remiss Socialdepartementet - Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga (SOU 2024:60)* enligt förvaltningens förslag.
2. Arbetsmarknads- och socialnämnden justerar paragrafen omedelbart.
3. Arbetsmarknads- och socialnämnden skickar yttrandet till kommunstyrelsen.

Beslutsunderlag

- Stärkt stöd till anhöriga Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga (SOU 2024:60)
- G-Tjänsteskrivelse - Remiss Socialdepartementet - Stärkt stöd till anhöriga - Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga (SOU 2024:60)
- Förslag till yttrande - Remiss Socialdepartementet - Stärkt stöd till anhöriga - Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga (SOU 2024:60)

Beslutsplanering

ASN beredning 2024-11-06

Arbetsmarknads- och socialnämndens arbetsutskott 2024-11-14

Arbetsmarknads- och socialnämnden 2024-11-28

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Ärendet

Bakgrund

Utredningen *Stärkt stöd till anhöriga - Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga*¹ är resultatet av ett regeringsuppdrag från juni 2023. Uppdraget var att analysera och föreslå effektiva åtgärder som säkerställer ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhöriga till personer som är långvarigt sjuka, till anhöriga till personer som är kortvarigt allvarligt sjuka och till anhöriga som är barn.

Stadskontoret har tillskrivit Arbetsmarknads- och socialnämnden (ASN) att yttra sig angående remissen från Socialdepartementet. Även Funktionsstödsnämnden och Hälsa-, vård- och omsorgsnämnden har ombetts att yttra sig kring betänkandet.

ASN har tillskrivits att yttra sig eftersom nämndens ansvarsområde omfattar insatser till vissa anhöriga. I *Kommunfullmäktiges reglemente för styrelsen och övriga nämnder*² framgår att ASN har som uppgift att tillhandahålla stöd och hjälp till missbrukande personers närstående. Nämnden har också ansvar för insatser till barn och unga, brottsoffer och våldsoffer. Inom de målgrupperna finns personer som behöver insatser utifrån ett anhörigperspektiv.

Utredningens innehåll

Utredningen föreslår flera åtgärder som ska säkerställa ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhöriga till personer som är långvarigt sjuka, till anhöriga till personer som är kortvarigt allvarligt sjuka och till anhöriga som är barn.

Nedan ges en kort sammanfattning av huvuddelarna i betänkandet.

¹ SOU 2024:60

² Diarienummer STK-2021-1338

Anhörigkontakt

En ny bestämmelse i socialtjänstlagen ger socialnämnden en skyldighet att erbjuda en anhörigkontakt till anhöriga med ett särskilt behov av stöd och som vårdar eller stödjer en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller som har en funktionsnedsättning.

Socialtjänstens ansvar för stöd till anhöriga förtydligas

Bestämmelsen i socialtjänstlagen³ om socialnämndens skyldighet att erbjuda stöd till anhöriga förtydligas så det framgår att anhöriga ska erbjudas information och vägledning samt annat stöd.

Mycket av kommunernas anhörigstöd avser ett indirekt stöd till anhöriga i form av till exempel avlösning. Denna form av stöd är mycket viktigt men anhöriga är även i behov av ett mer direkt stöd i form av information och vägledning. Med *annat stöd* avses stöd i form av individuella stödsamtal eller gruppverksamheter för anhöriga. *Annat stöd* kan även avse indirekt stöd till anhöriga, som till exempel avlösning, korttidsboende eller dagverksamhet.

Socialtjänstens ansvar för stöd till barn som är anhöriga förtydligas

En ny bestämmelse i socialtjänstlagen ska förtydliga att socialnämnden ansvarar för att ett barn som är anhörig, får det stöd och den hjälp som barnet är i behov av. Den nya bestämmelsen ska ses som ett komplement till övriga bestämmelser om socialnämndens ansvar för barn och unga.

Barn som är anhöriga är en bred grupp. Det kan till exempel handla om barn vars föräldrar, syskon eller andra anhöriga har en beroendeproblematik, lider av en allvarlig fysisk eller psykisk sjukdom eller har en funktionsnedsättning. Det kan också handla om barn vars föräldrar utsätts eller har utsatts för våld, är frihetsberövade eller har avlidit på grund av sjukdom, olycka eller genom suicid.

Hälso- och sjukvårdens ansvar för anhöriga förtydligas

Hälso- och sjukvårdslagen⁴ förtydligas så att det framgår att det är en skyldighet att erbjuda barn som är anhöriga information, råd och stöd samt att skyldigheten även omfattar syskon. Det förtydligas också att ansvaret ligger hos varje vårdgivare.

Öka kunskaperna om barn som är anhöriga

Utredningen lämnar förslag som ska öka kunskaperna om hur barn som är anhöriga kan uppmärksammas inom ramen för socialtjänstens ärendehandläggning, i hälso- och sjukvårdens verksamheter samt av personal i skolan.

Socialstyrelsen ska ta fram stödmaterial för handläggare inom socialtjänsten som handlägger ärenden avseende vuxna personer.

Statsbidrag till stödlinjer för anhöriga samt inrätta en informationsportal

Regeringen bör anslå ytterligare medel till anhörigorganisationer för att de i ökad utsträckning ska kunna besvara frågor och samtal från anhöriga via telefon, chatt eller liknande.

³ 5 kap. 10 § socialtjänstlagen

⁴ 5 kap. 7 §

Regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att analysera förutsättningarna för att inrätta en nationell informationsportal där anhöriga kan få information och vägledning.

Ikraftträdande

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2026.

Konsekvenser av förslagen

Ekonomiska konsekvenser för kommunerna

Förslagen till lagändringar bedöms medföra en ökad ambitionsnivå och medföra ökade kostnader för kommuner. Kostnader till följd av bestämmelsen om anhörigkontakt beräknas öka med 250 000 000 kronor per år utifrån att en anhörigkontakt beräknas kosta drygt 10 000 kronor per år och person. Beräkningen inkluderar kostnader som kommunerna redan idag har för anhörigstöd i form av anhörigkonsulenter.

Staten ska enligt finansieringsprincipen ersätta kommunerna för de ökade kostnaderna genom det allmänna statsbidraget.

Konsekvenser för jämställdhet och brottslighet

Förslagen kan få indirekta positiva effekter för jämställdheten och vissa positiva effekter för det brottsförebyggande arbetet.

Förvaltningens överväganden

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen är positivt inställd till förslagen i utredningen och instämmer i utredningens slutsatser att förslagen kan bidra till ett mer ändamålsenligt stöd till både barn och vuxna som är anhöriga.

Nedan lyfts behov av ett förtydligande i Malmö stads reglemente gällande ansvarsfördelning av insatser till anhöriga. Därefter redovisas förvaltningens synpunkter på de förslag i utredningen som bedöms relevanta utifrån förvaltningens målgrupper och ansvarsområden.

Ansvarsfördelning mellan Malmö stads tre socialnämnder

Det behöver förtydligas i Kommunfullmäktiges reglemente⁵ hur ansvaret för anhöriga är fördelat mellan stadens tre socialnämnder. Det är särskilt angeläget utifrån föreslagna ändringar i betänkandet och för att undvika oklarheter kring ansvarsområden.

Enligt socialtjänstlagen⁶ ska socialnämnden erbjuda anhörigstöd. Det framgår inte av Malmö stads reglemente hur ansvaret för anhöriga är fördelat mellan stadens tre socialnämnder. Av reglementet framgår att ASN ska tillhandahålla stöd och hjälp till missbrukande personers närstående. Övriga närstående nämns inte i reglementet.

⁵ STK-2021-1338

⁶ 5 kap. 10 § socialtjänstlagen

I praktiken har nämnderna utgått från att de har ansvar för alla anhöriga till de målgrupper som varje nämnd ansvarar för enligt reglementet, det vill säga både barn och vuxna. Det framgår bland annat av Funktionsstödsförvaltningens *Handlingsplan – för ett anhörigperspektiv i funktionsstödsförvaltningens verksamheter*⁷ samt av Hälsa-, vård- och omsorgsförvaltningens *Strategi för ett anhörigperspektiv 2023-2026*. Den definition kring ansvar för anhöriga som förvaltningarna har gjort i dessa dokument bör införas i kommunfullmäktiges reglemente.

3.8.2 En anhörigkontakt ska erbjudas vissa anhöriga

Förvaltningen är positiv till förslaget att socialnämnden ska ha en skyldighet att erbjuda en anhörigkontakt till vuxna anhöriga med ett särskilt behov av stöd och som vårdar eller stödjer en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller som har en funktionsnedsättning. Anhöriga till personer med skadligt bruk och beroende omfattas av förslaget genom att de inkluderas i nuvarande bestämmelse i socialtjänstlagen⁸.

Stödet till anhöriga skiljer sig åt mellan kommuner. Förslaget kan bidra till en mer likvärdig tillgång till och utformning av anhörigstöd i landet.

Kvinnor riskerar ofta att påverkas mer negativt av att vårda och stödja en anhörig. Anhörigkontakten ska tillgodose den anhöriges behov av individanpassad information och vägledning samt individanpassat stöd med att planera. Förslaget kan därmed bidra till att stärka stödet till dessa kvinnor, men bedöms för övrigt inte påverka jämställdheten i sig.

Förvaltningen ger insatser till vuxna anhöriga inom nämndens ansvarsområden. Vuxna anhöriga till personer med skadligt bruk och beroende eller samsjuklighet erbjuds både individuell stödkontakt och gruppverksamhet.

Föräldrar eller andra vuxna anhöriga till barn med psykiska funktionsnedsättningar eller andra svårigheter, är en annan anhöriggrupp som får insatser av förvaltningen. Insatserna benämns inte alltid som anhörigstöd utan är en del av förvaltningens ordinarie arbete med föräldraskapsstöd och familjestöd. Samma sak gäller för insatser till våldsutsatta, där såväl föräldrar som barn kan vara anhöriga till en våldsutsatt eller våldsutövare.

Förvaltningen har idag ingen enskild insats som motsvarar anhörigkontakt. Samtidigt erbjuder och tillhandahåller förvaltningen andra motsvarande insatser till anhöriga inom nämndens ansvarsområde. Information, vägledning och stöd med att planera, kan ingå som en del i andra insatser till personer som ingår i målgruppen. Insatserna är sammantaget ofta mer omfattande än den förslagna insatsen anhörigkontakt.

Förvaltningen instämmer i utredningens bedömning att anhörigkontakt ska vara en av de insatser som kommunerna ska kunna erbjuda utan individuell behovsprövning,

⁷ Diarienummer FSN-2018-319

⁸ 5 kap. 10 § socialtjänstlagen

utifrån förslagen i lagrådsremissen om en ny socialtjänstlag⁹. Det bidrar till att göra insatsen mer lätt tillgänglig.

3.8.3 Bestämmelsen i socialtjänstlagen om stöd till anhöriga behöver förtydligas

Förvaltningen stödjer förslaget att bestämmelsen i socialtjänstlagen förtydligas, så att det tydligare framgår att socialnämndens ansvar omfattar både direkta insatser till den anhörige i form av information och vägledning samt annat stöd.

Förvaltningen erbjuder redan motsvarande insatser till de anhöriga som tillhör nämndens målgrupper och förslaget kommer därmed inte att påverka förvaltningens insatsutbud. Då utredningen bedömt att det finns ett generellt behov av ett förtydligande har förvaltningen inga invändningar mot förslaget utan stödjer det utifrån att det kan stärka stödet till anhöriga inom andra områden.

5.11.1 Socialnämnden ska erbjuda stöd och hjälp till barn som är anhöriga

Förvaltningen är positiv till ett förtydligande av socialnämndens ansvar för att barn som är anhöriga får det stöd och den hjälp som de behöver. Barn som är anhöriga är en riskgrupp för ohälsa, skadligt bruk och beroende och även för att begå brott när de blir äldre. Att uppmärksamma och ge stöd till dessa barn kan därför vara viktiga förebyggande insatser i arbetet med barn.

Förvaltningens insatser till barn som lever i ett anhörigskap benämns inte alltid som anhörigstöd. Det ges inom ramen för ordinarie verksamhet med utgångspunkt i barnets behov och föräldrarnas förmåga att tillgodose dessa. Information och insatser till barn ges inom ramen för föräldraskapsstöd och familjestöd samt genom individuella insatser riktade direkt till barn och unga. Förvaltningen erbjuder stödgrupper för barn och ungdomar 7–18 år som lever eller har levt i familjer där det förekommer psykisk ohälsa, beroendeproblematik samt hot och våld.

Förvaltningen har inte tolkat nuvarande bestämmelse som att den endast omfattar vuxna. Utredningen gör dock bedömningen att kommuner generellt tolkar det så. Därför instämmer förvaltningen i att det är angeläget att förtydliga i lagtexten för att säkerställa att även barn som är anhöriga erbjuds insatser.

5.11.6 Kunskapsstöd till handläggare inom socialtjänsten

Förvaltningen välkomnar ett stödmaterial som riktar sig till handläggare inom alla delar av socialtjänsten som handlägger ärenden avseende vuxna personer. Det behövs generellt en ökad kunskap om hur handläggare kan uppmärksamma och stödja barn när deras föräldrar söker stöd för egen del.

Förvaltningen har sedan år 2019 ett aktivt arbete med barns rättigheter som anhöriga till en vuxen som får insatser. Ett exempel på detta är arbetet med att utveckla ett familjeorienterat arbetssätt för familjer där någon har ett skadligt bruk eller beroende.

⁹ En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter

Barnkonventionen och barnets rättigheter finns med i styrdokument¹⁰ och den lagstiftning som förvaltningen arbetar utifrån.

Ekonomiska konsekvenser för Arbetsmarknads- och socialnämnden

Förslaget att socialnämnden ska ha en skyldighet att erbjuda insatsen anhörigkontakt kommer att innebära att förvaltningen behöver avsätta resurser för att möta kravet.

Idag får anhöriga motsvarande insatser genom att de ingår i andra insatser som riktar sig till anhöriga. Motsvarande insatser kan också ingå i andra informerande, rådgivande, stödjande eller behandlande insatser som förvaltningen erbjuder utifrån andra primära behov.

Det är svårt att beräkna i vilken omfattning förvaltningen får ökade kostnader utifrån kravet att erbjuda insatsen anhörigkontakt. Kostnaderna kommer att påverkas av hur efterfrågan och behovet av just den specifika insatsen kommer att se ut och om det tillkommer målgrupper av anhöriga som idag inte är aktuella i förvaltningen.

Ansvariga

Madeleine Moberg Enhetschef

Truls Hallin Avdelningschef

Britt-Marie Pettersson Förvaltningschef

¹⁰ Kommunfullmäktiges budget och policy för mänskliga rättigheter - tidigare utvecklingsplan för barnets rättigheter.